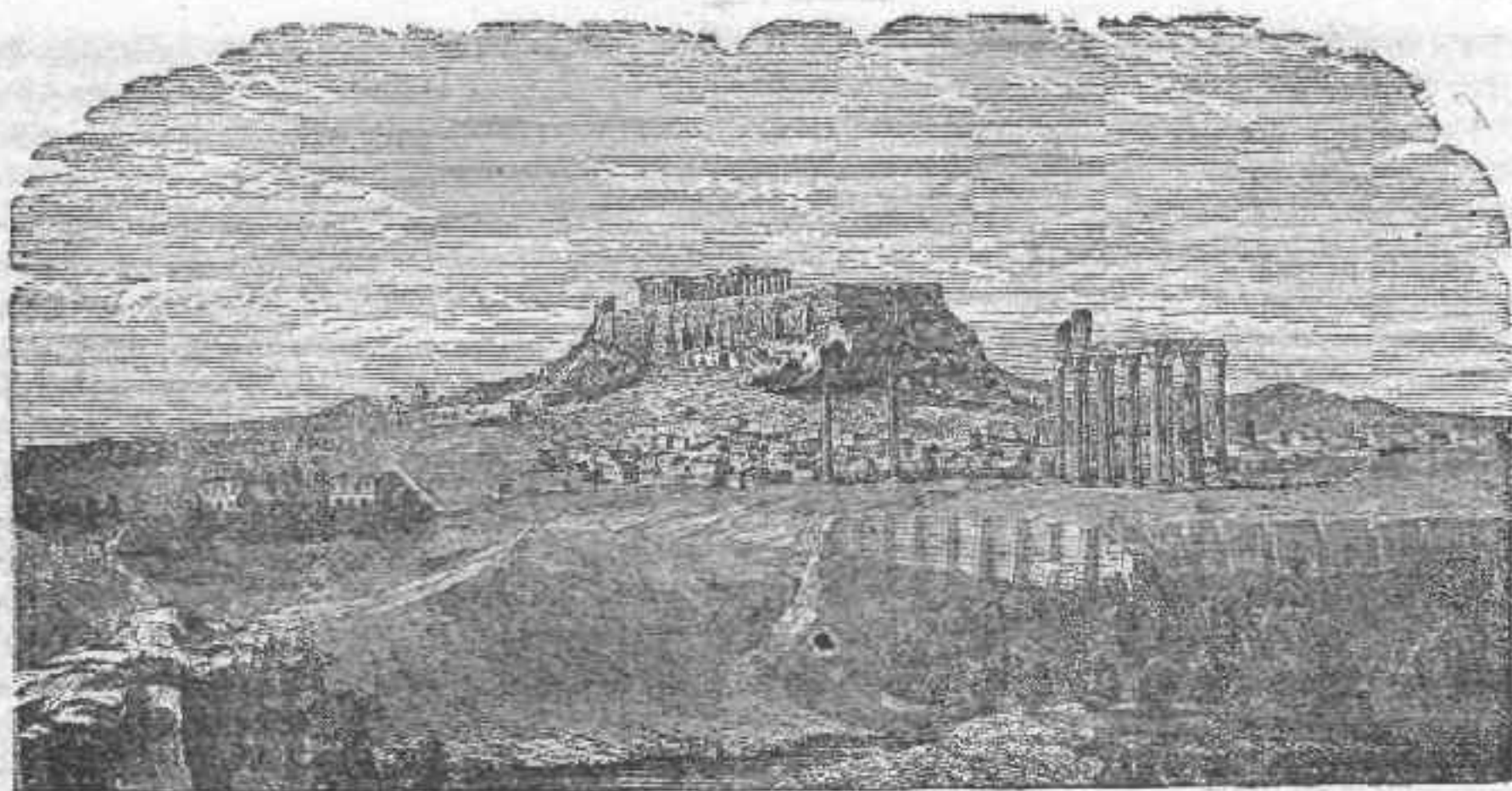

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 255.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΗ ΔΥΣΕΙ (*).

—οοο—

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Α'.

Ὁ ἐπιπόλαιος παρατηρητὴς ὑπολαμβάνει ὅμοιον τὸν βίον τῶν γυναικῶν καθ' ὅλην τὴν Δύσιν. Ἐπισκεφθεὶς τινὰς τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Δύσεως, ἐν αἷς αἱ ἠθικαὶ ἔξεις καὶ ῥοπαὶ δὲν ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα διακεκριμένον ὅσον καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, σκεύδεται νὰ κηρύξῃ ὅτι ὁ κόσμος εἶναι πάντῃ μονότονος, καὶ ὅτι ὁ ἰδὼν τοὺς Παρισίους δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἰδῇ καὶ τὴν Βιέννην, τὸ Λονδίνον ἢ τὰ Μεδιόλανα. Παρατηρητέον ἐν πρώτοις ὅτι ἵνα μελετήσωμεν τὰ ἔθνη, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐπισκεφθῶμεν μίαν πόλιν, ὅποιονδήποτε καὶ ἂν ᾖ τὸ μεγαλεῖον ἢ τὸ ἀξίωμα αὐτῆς. Ἡ Γαλλία, παραδείγματός χάριν, εἶναι ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Εὐρώπης, τόπος ἰδιαζόντως συγκεντρώσεως, ὅπου ἀπαντῶμεν

συμπαρεστώτα ἔθνη, ἔθνη, διοικητικὸς διατάξεις καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ὅμως, ἀπατᾶται ὁ νομίζων ὅτι τῆς Γαλλίας τὸν βίον ἐκπροσωποῦσιν οἱ Παρισιοί. Οἱ Γερμανοὶ τῆς Ἀλζάσης, οἱ Ἕλληνες τῆς Μασσαλίας, οἱ Σκανδιναυοὶ τοῦ Ροθομάγου (Rouen), οἱ Κέλται τῆς Βρετανίας, κλ., τόσῳ διαφέρουσιν ἐπ' ἀλλήλων διὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους καὶ τῶν κλίσεων, ὥστε φαίνονται ἀνήκοντες εἰς διάφορα κράτη. Ἐάν λοιπὸν τοιαύτας ἀνομοιότητας εὐρίσκωμεν ἐντὸς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κράτους, ὅποιαι ἄρα ἀπαντῶνται ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ; Καὶ περιττὸν μὲν νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἰδίως περὶ ἐκάστην τῶν διαφορῶν τούτων, ἀνάγκη ὅμως νὰ καταδειξώμεν τὴν τῶν φυλῶν καὶ τῶν θρησκευμάτων.

Ἡ Δύσις, ὑπὸ τὴν φυλετικὴν αὐτῆς ὄψιν, διαίρεται εἰς δύο κυριωτάτας μοίρας, τὴν τῶν Λατίνων καὶ τὴν τῶν Γερμανῶν. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι εἰσὶ σχεδὸν ἀδελφοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀλβανῶν, ὡς ἀνήκοντες εἰς τὴν φυλὴν τὴν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐθνογράφων ὀνομασθεῖσαν πελασγικὴν, τὴν τοσούτῳ διακριθεῖσαν κατὰ τὰς τρεῖς χερσονήσους τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, τὴν ἀνατολικὴν, τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν ἰσπανικὴν. Ἐκ δὲ τῶν λαῶν, ὧν ἡ γλῶσσα κατὰγεται ἀπὸ τῆς Λατινικῆς, τῶν ἐκπολιτισθέντων ὑπὸ τῆς Ῥώμης, οἱ Γαλλολατίνοι κατέχουσι τὴν ἀνωτάτην τάξιν ἐν τῇ πολιτικῇ ἱεραρχίᾳ· αὐτοὶ μόνον κατετάχθησαν μετὰ τῶν μεγάλων δυνάμεων, ἐνῷ οἱ Ἰταλοὶ σημερὶν ἀγωνί-

(*) Τὴν ἀνωτέρω πραγματείαν ἔγραψαν ἐπίτηδες δὲ τὴν Πανδώραν ἡ προγγίσησα Δώρα Ἰστορίαι, τῆς ὁποίας ἐθαυμάσαμεν πρὸ τινῶν μηνῶν τὴν παιδείαν, τὸν φιλελληνισμόν καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἔθνους ἐν Ἀθήναις. Σ. Π.

ζονται ὑπὲρ τούτου. Ἀλλὰ καὶ τῆς ἰσχυρῆς χειρὸς σου ἢ ἐτέρα τῶν ἐπικρατειῶν, ἢ Ἰσπανία, σπεύδει νὰ ἀναλάβῃ τὴν θέσιν ἣν κατείχεν ἄλλοτε ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς συμβουλοῖς.

Οἱ δὲ Γερμανοὶ ἐπέτυχον μᾶλλον τῶν Λατίνων τὴν σύστασιν δυνάμεων πρώτης τάξεως, ἀναδειξάντες πλὴν τῆς κατὰ τὴν ἀρκτῶν Ἀμερικὴν ἰσχυρᾶς πολιτείας, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Πρωσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν. Οἱ Σκανδιναβοὶ (Σουηδοί, Νορβηγοὶ καὶ Δανοὶ), οἱ συγκροτοῦντες μετὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἀγγλοσάξωνων τὰς τρεῖς διακρίσεις τῆς γερμανικῆς φυλῆς, ἔχουσι κράτη δευτερεύοντα· εἰ δὲ καὶ ἔχουσι κοινὴν τὴν καταγωγὴν Γερμανοὶ, Σκανδιναβοὶ καὶ Ἀγγλοσάξωνες, διαφέρουσιν ὁμῶς οὐσιωδῶς πρὸς ἀλλήλους.

Εἰς τὰς φυλετικὰς ταύτας διαφορὰς προσθετέον καὶ τὴν τῶν θρησκευμάτων. Πλὴν τινῶν ἐξαιρέσεων δευτέρου λόγου ἀξίων, οἱ Λατῖνοι ἔμεινον πιστοὶ εἰς τὸ δόγμα τῆς Ῥώμης· ὁ καθολικισμὸς, ἐξαιρέσει μερῶν τινῶν τῆς Γαλλίας, τῆς Βλῆστίας καὶ τοῦ Πεδεμοντίου, ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς ἀπογόνους τῆς ἀρχαίας Ῥωμαίας Λυκαίνης. Ἀλλ' ἡ θρησκεία αὕτη καὶ τοὶ ἀξιοῦσα ἐνότης, ἐτροποποιήθη ὁμῶς ὑπὸ τῶν χαρακτῆρων ἐκάστου τῶν λαῶν. Ἐν Γαλλίᾳ δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν φυσιογνωμίαν οἷαν καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, οὔτε ἐν Ἰταλίᾳ οἷαν ἐν Ἰσπανίᾳ. Πνομασθῇ μάλιστα γαλλικανισμὸς ὁ καθολικισμὸς Λοδοβίκου τοῦ Θ' καὶ τοῦ Βυσσούτου.

Τῶν Γερμανῶν δὲ θρησκεία εἶναι ἐν γένει ἡ τῶν διαμαρτυρομένων· διότι ταύτην πρεσβεύουσι καὶ Ἀγγλοὶ, καὶ Ἀμερικανοί, καὶ Πρώσοι, καὶ Σουηδοί, καὶ ἄλλοι· καὶ ὁμῶς αἱ ἐξαιρέσεις εἰσὶν ἀντιτιθέμεναι ἀξιοσημείωτοι. Ἡ μεσημβρινὴ Γερμανία ἀσπάζεται μᾶλλον τὰ τῶν καθολικῶν ἢ τὰ τῶν διαμαρτυρομένων. Ἐν Αὐστρίᾳ, καὶ τοὶ μὴ κατοικουμένη ὑπὸ μόνον καθολικῶν καὶ Γερμανῶν (1), ἐπειδὴ ἡ βασιλεύουσα οἰκογένεια πρεσβεύει τὰ τοῦ παπισμοῦ, ὑποχρεαὶ τὰς φυλὰς καὶ τὰς θρησκευτικὰς σιρέσεις τοῦ κράτους νὰ ὑπηρετῶσιν, ἐναντίον τῶν καθ' ἐκάστην σφοδρυνομένων ἀντιπαθειῶν, τὴν πολιτικὴν τῆς Ῥώμης.

Ἡ διαίρεσις αὕτη τῆς δυτικῆς Εὐρώπης εἰς δύο θρησκευτικὰ συστήματα ἀπεδόθη εἰς τὰς ἰδίαις ῥοπὰς τῶν φυλῶν. Ἰσως ὁμῶς πρέπει μᾶλλον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ κλίματος· διότι ὅλοι οἱ διαμαρτυρομένοι τόποι, ὡς ἡ Ἀγγλία, Σουηκία, Δανία, Πρωσία, ὀλλανδία, Ὁμόσπονδοι πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, κλ. κεῖνται πρὸς ἀρκτον. Καὶ εἴποτε τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων εἰσεχώρησε, κατὰ τινὰς περιστάσεις, πρὸς μεσημβρίαν, καὶ κατέκτησε, φέρ' εἰπεῖν, τὴν Βελγικὴν καὶ μέρος τῆς Γαλλίας, ὑπεχρεώθη πάντοτε νὰ ὀπισθοδρομήσῃ. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι καὶ αἱ φυλαὶ, καὶ αἱ περιστάσεις καὶ ἡ πολιτικὴ συντελέσαντες εἰς τὴν διαίρεσιν ἐκάστην. Ἡ Ἀγγλία δὲν κατώρθωσε ποτε νὰ σύρῃ εἰς

τὴν μεταρρύθμισιν τοὺς Κέλτας τῆς Ἰρλανδίας, ὡς οὔτε ἡ καθολικὴ δυναστεία τῆς Σαξωνίας νὰ ἐνώσῃ τοὺς Σάξωνας μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ὅπου δὲ τὸ φυλετικὸν πνεῦμα ἀντέτασεν ὀλιγωτέραν ἀντίστασιν, ἡ πολιτικὴ ἐφάνη παντοδύναμος. Ἡ Βέρνη ἐπέβαλε τὴν μεταρρύθμισιν εἰς τὴν Βόρ, ἐνῶ τὸ γαῖτον Φριβούρ, ἀποκροῶν τὴν ἐπιβροχὴν τῆς Βέρνης, ἔμεινε καθολικόν. Εἰς τὰ μοναρχικὰ κράτη ἡ ἐπιβροχὴ τῆς ἐξουσίας ἦτο ἐτι ἰσχυροτέρα. Ἐν Λοδοβίκος ὁ ΙΔ' καὶ Φερδινάνδος ὁ Β' ὑπεστήριζον τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων διὰ τῶν κραταιοτάτων δυνάμεων δι' ὧν κατεπολέμησαν αὐτὸ, ὁ καθολικισμὸς ἤθελε περιορίζεσθαι σήμερον ἐντὸς τῆς ἰταλικῆς καὶ τῆς ἰσχυρῆς χειρὸς σου.

Ὅσοι μελετήσαντες μετ' ἐπιστάσεως τὴν ἱστορίαν ἐπίστανται ὅτι τὰ ἥθη τῶν λαῶν εἰσὶν ἡ ἐκφρασις τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν πεποιθήσεων καὶ τῶν ἐμφύτων ῥοπῶν τῆς φυλῆς εἰς ἣν ἀνήκουσιν, ἐννοοῦσιν εὐκόλως διὰ τί ὁ βίος τῶν γυναικῶν δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς κατὰ τὰ τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Σκωτίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἡ καθολικὴ ἐνότης τοῦ μεσαιῶνος διεσπάρθη, τὰ ἔθνη παρεδόθησαν ἀκωλύτως εἰς τὰς ἰδίαις αὐτῶν ῥοπὰς. Αἱ δυτικαὶ ὁμῶς χῶραι ἐτήρησαν ὅλα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὸν ἑμμενον τύπον τῆς βασιλείας τῶν ἱπποτῶν. Τὸ ἀξιοσημείωτον τοῦτο πολίτευμα συνήρμοξε τὸ ἐλεύθερον πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ μετὰ τῶν γερμανικῶν καὶ κελτικῶν παραδόσεων. Ὅτε οἱ βάρβαροι τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλατίας ἠσπάζοντο τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ κηρύττον διὰ στόματος τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὅτι α ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐκ ἔστιν οὔτε ἀνὴρ οὔτε γυνή, ο ἡ νέα πίστις ἐνίσχυσε τὴν κλίσιν αὐτῶν εἰς τὸ σέβεσθαι τὰς γυναῖκας. Ὁ ἱπποτικὸς θεσμὸς μετεποίησε τὴν ἐμμενον ταύτην ῥοπὴν εἰς εἶδος λατρείας, οὐχὶ μὲν ἐνδοῦς καταχρήσεων, προαγαγούσης ὁμῶς μεγάλα παραδείγματα ἀφοσιώσεως, καὶ ἠθικὰ ἐφ' οἷς δικαίως σεμνύνονται τὰ μᾶλλον πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Δύσεως. Ἄνευ τοῦ ἱπποτικοῦ θεσμοῦ δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸν ἐνθουσιασμόν ὃν ἐμπνέει εἰς πάντα πιστὸν Ἀγγλόν ἡ βασιλὶς Βικτώρια; Καὶ δὲν καταλύγει τὴν καρδίαν τὸ σέβας μεθ' οὗ οἱ δραστήριοι ἐκείνοι Ἀγγλοσάξωνες, οἱ βασιλεύοντες ἐν τε Λονδίνῳ καὶ τῇ Καναδικῇ, ἐν Ἰνδίαις καὶ τῇ Αὐστραλίᾳ, κύπτουσι τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον γυναικός; Ἄνευ τοῦ θεσμοῦ τούτου, εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοήσωμεν πῶς λαοὶ τόσοι ἀγέρωχοι ὡς οἱ τῆς Ἰσπανίας, λαοὶ ἀποκρούσαντες μετὰ τοσαύτης καρτερίας τὸν Ναπολέοντα καὶ ἀποτόμως μεταχειρισθέντες Φερδινάνδον τὸν Ζ', ζῶσι σήμερον ἀτάραχοι ὑπὸ Ἰαχβέλαν τὴν Β', Ἄνευ τοῦ θεσμοῦ τούτου, πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ἀγάπην ἣν ἐδείξαν οἱ Πορτογάλλοι πρὸς Μαρίαν τὴν Β', ἐξώσαντες τὸν τρομερὸν δὸν Μιγουέλ; Καὶ ἄνευ αὐτοῦ νομίζετε ὅτι ἔθνος στρατιωτικὸν ὅποιον τὸ τῶν Γάλλων, ὑπεβάλλετο τοσάκις ἐκουσίως εἰς κυβέρνησιν γυναικῶν, ἀπὸ Βα-

(1) Τὸ τσαρηνόμειον περίπου τῶν κατείχων τοῦ αὐστριακοῦ κράτους συγκροτεῖται ὑπὸ Γερμανῶν.

Θείδης μέχρις ἄννης τῆς αὐστριακῆς; ἔάν τὸ ἱποποτικὸν πνεῦμα δὲν ἐτήρει τοσαύτην ἰσχύον, φρονεῖτε ὅτι Ναπολέον ὁ Γ' ἀνεκαίνιζε ποτὲ τὸν ἀρχαῖον νόμον τῆς Μοναρχίας, τὸν ἀφρόνως καταργηθέντα ἐπὶ Λοδοβίκου Φιλίππου; Καὶ αὐταὶ αἱ δημοκρατικαὶ πολιτεῖαι θεωροῦσι τὸ περὶ τὰς γυναῖκας σέβας ὡς ἀναμφισβήτητον σημεῖον γενναίου πολιτισμοῦ. Ἐν τῇ ἀρκτῷ Ἀμερικῇ νέα τις παρθένος διατρέχει μόνη τὴν ἀπέραντον χώραν τῆς Ὀμοσπονδίας μηδὲ σκιάν προσβολῆς φοβουμένη. Καὶ τίς δὲν ἐθαύμασε τὸ ὅπως ἐκτακτὸν σέβας τὸ παρὰ τῶν δημοκρατῶν τούτων ὁμολογούμενον πρὸς τὸ γυναικεῖον φύλον; Ἡ πρὸς τὰς γυναῖκας αὕτη διαγωγὴ τοσοῦτον ἀντιβαίνει πρὸς τὰς ἄλλας ἐξῆς αὐτῶν, ὥστε καὶ πρὸς τοὺς μᾶλλον ἐπιπολαίους παραπερητὰς ἐγένετο καταφανής.

Ἄλλ' ἔάν ὁλόκληρος ἡ δύσις συμφωνῇ ὡς πρὸς τὸ σέβας τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὰς γυναῖκας, δὲν συμφωνεῖ ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἐπιβόρῃς ἥτις πρέπει νὰ χορηγῇται αὐταῖς κατὰ τὰ θρησκευτικὰ καὶ τὴν περὶ τὸν οἶκον οἰκονομίαν ἢ διαφωνία δὲ αὕτη ἐξηγεῖται διὰ τῆς διαφορᾶς τῶν θρησκειῶν. Ἡ τῶν διαμαρτυρομένων ἐπιδαφιλεύει πρὸς τὰς γυναῖκας μέγιστα πλεονεκτήματα ὡς καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ σύζυγοι αὐτῶν καὶ αὐταὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐρμηνεύειν τὴν ἱερὰν Γραφήν, τὸν μόνον τοῦτον κανόνα τῆς πίστεως· τὸ δικαίωμα δὲ τοῦτο δίδει τελείαν ἀνεξαρτησίαν περὶ τὰ θρησκευτικὰ. Πλὴν τούτου, ἐν κοινωνίᾳ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἱερατεῖον, κατὰ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ σημασίαν, ἡ μήτηρ ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν τέκνων, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν θυγατέρων αὐτῆς ἐπιβόρῃν, ἣς δὲν μετέχει παντελῶς ἡ πνευματικὴ ἐξουσία. Ὡς γυνή, δὲν ὑποβάλλεται εἰς μεγάλας καταπιέσεις, καθὼ μάλιστα ἔχουσα τὴν ἄδειαν νὰ ἀποσεύῃ τὸν βαρὺν ζυγὸν διὰ τοῦ διζυγίου. Ἐνίοτε ὅμως αἱ πολιτικοὶ νόμοι, ὅταν πρόκειται περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτῆς, δὲν δίδουσιν αὐτῇ δικαιώματα ἴσα πρὸς τὰ παρὰ τῆς θρησκείας χορηγούμενα. Καὶ κατὰ τοῦτο ἡ νομοθεσία τῶν Ὀμοσπονδίων Πολιτειῶν εἶναι ἥττον ἐλευθέρᾳ τῆς μοναρχικῆς καὶ καθολικῆς Γαλλίας.

Πιθανὸν ὁ ναπολεόνειος Κώδὼξ σκοπὸν εἶχε νὰ ἱκανοποιῇ τὸ γυναικεῖον φύλον διὰ τὴν αὐστηρότητα τῆς καθολικῆς θεωρίας, παραδεχθεὶς καὶ αὐτὸ τὸ διζύγιον (1). Καὶ ὅντως ἐν τῷ καθολικισμῷ ἄλλην θρησκείαν πλὴν τῆς τοῦ πατριάρχου τῆς Ῥώμης δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἡ γυνή. Ὁποῦ ὁ Πάπας ἐκεῖ καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὡς τοιαύτη ἡ πίστις αὐτῆς. Τὸ ἱερατεῖον, ἐκπροσωποῦν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα, καὶ σύστημα ἔχον ν' ἀντικαθιστᾷ ὅσον τὸ δυ-

νατὸν τὴν ἀπόλυτον ἐπιβόρῃν τῆς Ῥώμης εἰς τὴν τῆς οἰκογενείας, δὲν ἐπιτρέπει τῇ μητρὶ νὰ διευθύνῃ τὴν συνείδησιν τοῦ τέκνου αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ σύζυγος ὑπόκειται εἰς ὅσα καὶ ἡ μήτηρ. Ναὶ μὲν κατὰ τινὰς ὁρισμέναις περιπτώσεσι χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἀλλ' ὁ χωρισμὸς οὗτος, παράδοξος μέσας ὁδὸς γενομένης δεκτὸς παρὰ τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ νόμου, ἔχει ὅλα τὰ ἀποπήματα τοῦ διζυγίου, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ προτείνειν εἰς παραδοχὴν τοὺς ἰσχυροὺς λόγους, δι' οὓς οἱ νομοθέται τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν διαμαρτυρομένων καθιέρωσαν τὴν διάλυσιν τοῦ συζυγικοῦ δεσμοῦ κατὰ τινὰς σπουδαίας περιπτώσεις. Συνεβη ἄρα ὅτι θελεῖ συμβαίνει ἀναπορεύτως ὁσάκις ἡ ἀρχὴ τῆς αὐθεντίας φθάσῃ μέχρι τοῦ τελευταίου αὐτῆς ὁρίου. Ἐνίοτε μεταξὺ τῶν περωτισμένων κλάσεων τῶν καθολικῶν τάπων, εὐρίσκομεν γυναῖκας αἵτινες, ἀμφισβητοῦσαι τὸ ἀλάνθαστον τοῦ πάπα, — καὶ πρὸς τοῦτο δὲν ἀπαιτεῖται βεβαίως μεγάλη ἐπιστημονικὴ ἱκανότης, — δὲν ὁμολογοῦσι πολὺ σέβας εἰς τὰ δόγματα (1). Τὸ δὲ ἀδιάλυτον τοῦ γάμου πολλάκις προεκάλει ἐμπαθιστάτας ἀντενέργειας κατ' αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ, ἀγνώστους κατὰ τὰς χώρας τὰς μὴ ὑποτασσόμενας τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ ποτὲ μὲν αἱ ἀντενέργειαι αὐταὶ ὑπῆρξαν ἄλλα κρόνεια ὡς ἐπὶ τῆς ἀντιδραστικῆς καὶ ἐπὶ Λοδοβίκου ΙΕ', ἄλλοτε δὲ ἐγένοντο ἀφορμὴ πολυκρότων λογομαχιῶν ὡς ἐν τῇ Ἰνδιάνῃ καὶ τῇ Βαλεντίνῃ. Ἀλλὰ καὶ τις τῶν νεωτέρων μυθιστοριῶν, ὁ *Daniel*, συγγραφεὴς ἔχουσα δημοτικὸν ποιητὴν τὸν Κ. Ἑρνέστ Φεϋδῶ, δὲν ἐγράφη κατὰ τὰς αὐτὰς ἰδέας ὅς κατ' ἀρχάς ἐπρέσβευεν ἡ Κ. Γ. Σάνδης. Ὅταν τοιαῦται συζητήσεις γίνονται κατὰ τύπους μυθιστορικοὺς, δύσκολον νὰ μὴ ὑπερβῶσι τὸν σκοπὸν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ὁ θεσμὸς συγγέεται μετὰ καταχρήσεων, αἵτινες ὅμως δὲν εἶναι λογικὸν τῶν συζητήσεων ἐκείνων ἀποτέλεσμα, εἰ καὶ ἀξιοῦσι τάναντία οἱ παραδοξολογοῦντες χάριν τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτικῆς.

Β.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διατρέξῃ τις ὅλας τὰς χώρας τῆς δύσεως, ὅπως ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς διαφορὰς φυλᾶς καὶ τὰ συστήματα. Κατὰ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην ὑπάρχει μικρὸν κράτος, ὅπου δεσμός ὁμοσπονδίας συνδέει Γερμανοὺς τε καὶ Λατίνους, καθολικοὺς καὶ διαμαρτυρομένους. Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ Τεσσέν εὐρίσκει λαὸν ἰταλικόν. Οἱ Ῥωμάνοι τῶν Γριζῶν εἰσὶν, ὡς λέγεται, ἀποικοὶ τῆς Ἑτρούριαι· τὸ Βῶ κατοικεῖται ὑπὸ Γαλλο-λατίνων· ἐν Ἀργοβίᾳ ζῶσι γνήσιοι Γερμανοί, ἀπόγονοι τῆς γερμανικῆς φυλῆς τῶν Ραυρανῶν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν ἀπαντᾶται ἡ αὕτη διαφορὰ· τὸ Τεσσέν εἶναι καθολικόν· ἡ Ἀργοβία μι-

(1) Ἡ καθολικὴ ἀντενέργεια τοῦ 1818 ἔτους ἐπανάφερε τὸ ἀδιάλυτον τοῦ συζυγικοῦ θεσμοῦ, προσβαλοῦσα διὰ τοῦτο τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως· διότι ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχει ἑκατομύριον διαμαρτυρομένων οἵτινες εἰς ἀνάγκῃ ὑποβάλλονται εἰς νόμον ἄλλοτρίας θρησκείας, νόμον γενομένον δεκτὸν ὑπὸ τοῦ καθολικισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀγίου Ἰουστίνου.

(1) Τὸ περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν μητέρων γνωστότατον σύγγραμμά τοῦ Aimé Martin, περιέχει τὰς ἰδέας τῶν γυναικῶν τούτων.

κτλ· τὸ βῶ διαμικρυνόμενον. Προτρέπω τοὺς ἀνατολικοὺς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ σπουδάσωσι τὰς φυλάς τῆς Δύσεως, νὰ διατρίψωσιν, ὡς ἐγὼ, χρόνον τινὰ κατὰ τὰς τρεῖς Ἑλβετίας· θέλουσι δὲ εὐρεῖν αὐταῖς καὶ τὰς ἐλαχίστας διαφορὰς τὰς διαχωρίζουσας τὰς φυλάς καὶ τὰ θρησκευόμενα· ὁ ἰταλὸς δὲν ὁμοιάζει διόλου τὸν Γαλλολατῖνον, οὔτε ὁ ὁπαδὸς τῆς ἐλευθέρου ἐκκλησίας (1) τὸν τῆς ἐθνικῆς (2), οὔτε ὁ ὑπερόρειος (3) τὸν Γαλλικανὸν (4) μᾶλλον ἢ ἥττον πολέμιον τῶν ἀξιώσεων τοῦ πάπα. Ἡ δὲ χώρα ἣτις περιέχει ὅλα τὰ κλίματα, ἀπὸ τοῦ τῆς Σιβηρίας, ἐπικρατοῦντος κατὰ τὰς κορυφὰς τῶν Ἀλπεων μέχρι τοῦ τῆς Ἰταλίας καθωραϊζόντος τὰς ὄχθας τῆς Μεγάλης Λίμνης, περιέχει καὶ πάντα τὰ εἶδη τοῦ βίου. Βλέπετε ἐν αὐτῇ ἀλληλοδιαδόχως τὸν τραπεζίτην τῆς Βάλης, τὸν γεωργὸν τῆς Ἀργοβίας, τὸν εὐγενῆ τῆς Βέρνης, τὸν πομπέναν τῆς Γρί, καὶ τὸν ἐμπορὸν τῆς Γενεύης. Πεδινοὶ καὶ ὄρειοι, κάτοικοι πόλεων καὶ ἀγρῶν, πολῖται καὶ χωρικοὶ, βιομήχανοι καὶ εὐγενεῖς, καπουτσίνοι καὶ ἱερεῖς διαμαρτυρόμενοι, ἐπίσκοποι καὶ φραυμασόνιοι, ὅλοι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις τῆς Δύσεως εὐρίσκονται ἀναμῖξ κατὰ τὰς εἰκοσιδυό πολιτείας τὰς συγκροτούσας τὴν ἑλβετικὴν Ὁμοσπονδίαν. Ἄρα καὶ τῶν γυναικῶν ὁ βίος εἶναι ἄλλοιός καὶ ὅλως διάκριτος. Καὶ ἐν μὲν τοῖς νόμοις ἐπικρατεῖ ἀπόλυτον τὸ δημοκρατικὸν σύστημα· κατὰ δὲ τὰ ἔθιμα ἄλλως πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα· ἡ Βέρνη ἔχει ἀριστοκρατίαν ἀξιούσαν εὐγενεῖαν οἷα καὶ ἡ τῆς ἐν Παρισίῳ καὶ Βιέννῃ ἀριστοκρατίας, καὶ ὑπατασσομένη μᾶλλον εἰς τὰς συνεπείας τῆς δημοκρατίας ἢ παραδεχομένη αὐτάς. Καὶ κατ' αὐτάς τὰς πολιτείας ὅπου δὲν εὐρίσκονται ἀρχαῖα ὀνόματα, αἱ σύζυγοι τῶν πλουσίων τραπεζίτων ἢ ἐμπόρων δὲν δεχονται ἐν ταῖς οἰκίαις

αὐτῶν ἀνθρώπους ἀνήκοντες εἰς τάξιν ὅπως οὖν κατωτέραν. Λέγεται μάλιστα ὅτι ὑπάρχουσι Γενευαῖοι καὶ κάτοικοι τῆς Βάλης, αἵτινες δυσκολώτερον καὶ βαρυνίδος γερμανῆς ἢ μαρκεσίας γαλλίδας δεχονται παρ' αὐταῖς τὴν σύζυγον συμπολίτου μικρὸν εὐνοούμενου ὑπὸ τῆς τύχης. Ἐν γένει κατὰ τὴν Δύσιν διαμουργεῖται νέα τις ἀριστοκρατία, βᾶσιν ἔχουσα τὸν πλοῦτον, καὶ ἀξιούσα ἐπιμόνως τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ἡ ἀρχαία. Εἰς ἄλλον τόπον, ὅπου ὁ τιμαριωτικὸς ὀργανισμὸς εἶναι πολὺ ἰσχυρότερος ἢ ἐν Ἑλβετίᾳ, διότι καθιεροῦται καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ λατρεία τοῦ χρυσοῦ μόσχου ἀνεγείρει βωμοὺς πλησίον τῶν ναῶν ὅπου φυλάσσονται αἱ περγαμναὶ τοῦ μεσαιῶνος. Ἡ θυγάτηρ πλουσίου ἐμπόρου τοῦ ἄστεος τοῦ Λονδίνου ἐπιποθεῖ τὴν μετ' εὐγενῶν συζυγίαν, ὅπως καὶ τὰ πλούτη νέας μὴ εὐγενοῦς ἐν Γενεῇ συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ χρυσίσωσιν ἐκ νέου τὸν θυρεὸν τῶν οἰκησέμων ἀπογόνου τινὸς τῶν Γάλλων σταυροφόρων.

Εἰς τὰς ἐγγχωρίους τάξιας ποικιλίας τῆς Ἑλβετίας, προστίθενται ὅσον οὐδαμοῦ καὶ αἱ ξέναι. Ἡ Ἑλβετία κειμένη κατὰ τὸν ὁμφαλὸν τῆς Εὐρώπης, περίφημος διὰ τὸ κάλλος τῆς γῶρας καὶ τὴν εὐκρασίαν τοῦ κλίματος, ἔχει ἀνεκαθεν τὸ προνόμιον τοῦ φιλοξενεῖν ἐνδόξους ξένους, ὡς τὸν Γιβδόνα, τὸν Βαῦρον, τὸν Σχτωδριαν καὶ ἄλλους. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ὀνομαστὰ γυναικὲς ἀνήκουσι εἰς διαφόρους πολιτισμοὺς διέτριψεν ἐν Ἑλβετίᾳ. Ἡ K. de Charrière ἀντεπροσώπευσεν ἐκεῖ τὴν Ὁλλανδίαν, αἱ K. Guyon καὶ Staël (*) τὴν Γαλλίαν, ἡ K. de Krüdner τὴν Ῥωσίαν, καὶ καθεξῆς. Ἡ ἐν Ἑλβετίᾳ διατρίψῃ τῶν ἐγκρίτων τούτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐπενήργησεν οὐ μικρὸν ἐπὶ τὸ ἑλβετικὸν ἔθνος. Ἡ K. Guyon, εἰ καὶ ὀλίγον διέτριψε παρὰ τὰς ὄχθας τῆς γενευαίας λίμνης, ἀφῆκεν ἡμῶς μαθητὰς, οἵτινες μεταδόντες ἀπὸ τῆς 12' ἐκατονταετηρίδος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς (**), συνετέλεσαν εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐνέργειαν τὴν ὀνομασθεῖσαν Μεθοδισμόν. Ἡ K. de Charrière, ἥτις κατὰσταθεῖσα διὰ τοῦ γάμου ἐν τῇ γαλλικῇ Ἑλβετίᾳ εθεμελίωσεν ἐν αὐτῇ ἀληθὲς σχολεῖον, εἶχεν ιδέας πάντη ἀντικειμέναις πρὸς τὰς τῆς K. Guyon, ὡς ἀντιπροσωπεύουσα τὰς θεωρίας τῶν φιλοσόφων τῆς 18' ἐκατονταετηρίδος. Ὅτε δὲ ἡ φιλοσοφία αὕτη προεκάλεσεν ἐνεκα ὑπερβολῶν τὴν ἀντενέργειαν τοῦ 18' αἰῶνος, ἡ K. Staël, ὁπαδὸς ἐν πρώτοις τοῦ 1. L. Ρουσσώ, ἐγένετο ὄργανον τῆς γερμανικῆς σχολῆς τοῦ αἰσθήματος, ἐνῶ ἡ K. de Krüdner, παραφερομένη ὑπὸ τῆς ῥύμης τῆς παλιντροπίας αὐτῆς, κατέλειπε τὴν φιλοσοφίαν καὶ παρεδίδετο εἰς τὰς ἐκστάσεις καὶ τὰς τερατοσκοπίας τῆς K. Guyon, συντελοῦσα δραστηρίως δι' ἐνθουσιώδους κηρύγματος εἰς τὸν ἐν Ἑλβετίᾳ θρίαμβον τοῦ Μεθοδισμοῦ.

(1) Οἱ Μεθοδισταὶ προεβούσιν ἐν γένει τὸν ἀρχαῖον καλῆνισμον.

(2) Ἡ διαμαρτυρομένη ἐθνικὴ ἐκκλησία κλίνει πρὸς τὴν φιλοσοφίαν πολὺ πλέον τῇ ἐλευθέρᾳ ἢ τῇ τῶν Μεθ. διατῶν.

(3) Ultramontain. Κατηγορεῖται κυρίως ἐπὶ τῶν ὑπερμάχων τοῦ ἀθανάτου τοῦ πάπα, καὶ ἀξιούντων μεγίστην ἐξουσίαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὀνομασθήσαν δὲ οὕτω διότι ὁ πάπας, ἐδρεύων ἐν Ἰταλίᾳ, εἰσέρχεται ὡς πρὸς τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ὁποίας ἀντίκεινται, ultra montes, ἔκ τῆς ἐν τῶν ὁρέων. Σ. Π.

(4) Ὁ πρισβύων τὰ τῆς γαλλικανικῆς ἐκκλησίας· καὶ εἶναι μὲν αὕτη ἡ καθολικὴ, ἐξαρτωμένη ἀπὸ τῆς Ῥώμης, τηρεῖ ὅμως μετ' ἐπιμονῆς ἐλευθερίας τινάς, καταγομένης ἀπὸ ἀρχαιοτέρων χρόνων. Ὁμολογεῖ παραδείγματος χάριν καὶ διδάσκει τὴν διάκρισιν τῶν δύο ἐξουσιῶν· ἀναγνωρίζει ἀλάσθαστον οὐ μόνον τὸν πάπαν ἀλλὰ καὶ ὁλοκληρὸν τὸν σύλλογον τῶν Ἐπισκόπων, καὶ παραδέχεται κατὰ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τὸ κύριον τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν κανόνων. Δι' ὁμοθυμίας αὐτὴ ἐδδάχθησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τοῖς θεολογικοῖς σχολείοις, καὶ μάλιστα ἐν Σορβόννῃ, καὶ συνεκεφαλαιώθησαν ἐν τῇ διακηρύξει τοῦ γαλλικοῦ κλήρου, τῇ συνταχθείσῃ τὸ 1682 ἔτος ὑπὸ τοῦ Βουπύτου, ὅπου λέγει πρὸς τοὺς ἄλλους ὁ σοφὸς θεῶν τῆς Γαλλίας ἱεράρχης ὅτι « τὰ θεοπρίσματα τοῦ πάπα ὑπόκεινται εἰς μεταρρύθμισιν. » Σ. Π.

(*) Ὁ πατὴρ αὐτῆς, ὁ Νέκερ, εἶχεν ἐγγραφῇ πολίτης Γάλλος.

(**) Ἴδε Ὀλιβιέ, Le canton de Vaud.

Γ'.

Ἡ ἐμφάνισις τῆς Κ. Σάνδης ἐν Ἑλβετίᾳ, ὅτε ἐδόξαζε περὶ γάμου καὶ περὶ γυναικῶν ὅσα σήμερον ἀποπτύει, οὐδόλως ἐπενήργησεν ἐπὶ τοῦ ὠραίου φύλου τῆς χώρας ταύτης· διότι οἱ θετικοὶ λαοὶ δυσκόλως παρασύρονται ὑπὸ θεωριῶν, μὴ κυρουμένων μήτε ὑπὸ τῆς λογικῆς μήτε ὑπὸ τῆς πείρας, καὶ ἐναντίων εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν πεποιθήσεις. Ἐὰν ἡ Κ. Σάνδη ἐνηγκαλίζετο ἀρχὴν μᾶλλον πρακτικὴν, ἐὰν ἐπεχειρεῖ νὰ ὑπερασπίσῃ διὰ τῆς θαυμασίας αὐτῆς δεξιότητος τὰς ἀρχὰς τοῦ ναπολεονείου Κώδικος, ὁποῖος ἦτο πρὶν ἢ κολοβωθῇ ὑπὸ τῆς ἐν ἔτει 1815 ἀντενεργείας τῶν καθολικῶν, ἤθελε τύχει ἐπιδοκιμαστῶν οὐ μόνον ἐν τῇ διακυρτουμένῃ Ἑλβετίᾳ ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πολυαριθμοὺς χώρας ὅπου τὰ θεσπίσματα τοῦ πατριάρχου τῆς Ῥώμης δὲν θεωροῦνται ἔχοντα τὸ αὐτὸ κύρος τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλλ' ἡ *Ινδιάννα*, ἡ *Βαλεντίνη*, ὁ *Ὀράτιος*, ὁ *Κορσάνελος*, κλ. εἰσὶν ἐπίσης, κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν τρόπον, ἔργα ἀντενεργείας, δηλαδὴ ὑποκαθιστῶσιν εἰς τὸν καθολικὸν γάμον παραδοξολογίας ὅλως ἀτόπους. Καὶ ἐνῶ ἡ κόμησσα Γασπαρέν, σοφὴ Ἑλβετίς, ἐκθειάζει τὸν γάμον ὡς ὑπερφύειν κατὰστάσιν, ὡς ἀληθὴ παραδείσιν (*), ἡ Κ. Σάνδη παριστᾷ αὐτὴν ὡς κόλασιν. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια κεῖται μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων. Ἡ θρησκεία, ἡ φιλοσοφία, ἡ φυσιολογικὴ ἐπιστήμη ἀπαδεικνύουσι κατὰ τῆς συγγραφῆς τὴν *Ινδιάναν* ὅτι ἡ μονογαμία, κυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὑπὸ τῶν νόμων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, εἶναι προτιμητέα παντὸς ἄλλου θεσμοῦ ἀφορῶντος τὸν γάμον. Ὅ,τι δὴποτε καὶ ἂν φαντασθῶμεν, καὶ τὰ σχέδια αὐτοῦ τοῦ Σκινσιμὼν καὶ τοῦ Φουριέ ἂν συλλάβωμεν, θελομεν περιέλθει εἰς συνδυασμοὺς πολὺ κατωτέρους τοῦ χριστιανικοῦ γάμου. Ἐπεταὶ ἄρα ἐκ τούτου ὅτι ὁ γάμος ὅπως λέγει ἡ Ἑλβετίς ἔν πρό μικροῦ ἀνέφερα, δὲν ὑπόκειται ὡς ὁ ἄγαμος βίος εἰς παντοίας θλίψεις; Τα ἀνθρώπινα ὅμως πράγματα, πολλαχῶς ταλαίπωρα καὶ πολυσύμφορα, ἀποκρούουσι τὸ συμπέρασμα ταῦτο· οὐδεὶς δὲ παιδείας γευθεὶς ἀγνοεῖ τὰς εὐγλώττους σελίδας τοῦ Βουρδαλου περὶ τῶν θλίψεων τοῦ γάμου. Βεβαίως ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη, τὸ ἀμοιβαῖον σέβας, ἡ ταυτότης τῶν ὁρέξεων, ἡ συγκοινωνία, τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος, ὁ ἐνεκα τῶν τέκνων δεσμός μετριάζει τὰς ὁδύνas· καὶ κατὰ τοῦτο δὲν θέλει εἰρεθῇ ὁ ἀντιλέγων μετὰ σπουδαιότητος. Ἐκτὸς ὅμως τούτου πᾶς ἄλλος συλλογισμὸς εἶναι παραδοξολογία, καὶ μεταποίησις εὐτυχοῦς ἐξαιρέσεως εἰς γενικὸν κανόνα.

Ἡ μεταξὺ τῆς Κ. Σάνδης καὶ τῆς Κ. Γασπαρέν καταδειχθεῖσα ἀντίθεσις εἶναι τὸ νεώτερον ἐπεισόδιον τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ γενομένων συζητήσεων ὑπὸ τῶν

γυναικῶν, αἵτινες ἀπὸ τῆς βασιλείας τῆς Βέρτης μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων μεγάλως ἐπενήργησαν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον. Διὰ ποίων μεταβολῶν γενομένων ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος εἰς τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ιδέας τοῦ ἡμετέρου φύλου, τὰ ζητήματα κατήντησαν νὰ τεθῶσι τοσούτω σαφῶς καὶ καθαρῶς; Ἐπὶ μεσαιῶνος ἡ ὑποταγὴ εἰς ἐκκλησίαν ἀλάνθαστον δὲν ἐπέτρεπε καὶ τὴν προσέγγισιν τῶν ζητημάτων τούτων. Αὐτὴ ἡ Βέρθα, ἐκ τῶν λογιωτέρων γυναικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὐδὲ ὑπωπτεύθη ὅτι ἤθελε ποτε ἐλκύσει τὴν προσοχὴν. Ἡ μεταρρύθμισις, ἀλλοιώσασα τὸν κανόνα τῆς πίστεως, ἀνέστησεν ὅλα τὰ προβλήματα. Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐπαναστάσεως, ἕνα ἐρμηνεύσας τὴν περιώνυμον ἀπάντησιν τὴν δοθεῖσαν πρὸς τὸν Λανδγράβον τῆς Ἑσσης, ἐπεκαλέσθησαν τὸ παράδειγμα τῆς πολυγαμίας τῶν πατριαρχῶν. Οἱ ἐνθεομανέστεροι τῶν Αναβαπτιστῶν, πρόδρομοι τῶν Μορμόνων, ἠξίωσαν καὶ τῆς μονογαμίας αὐτῆς τὴν κατάργησιν· ἀλλὰ παρελθόντος τοῦ πυρετοῦ τῶν νεωτερισμῶν ὁ κοινὸς νοῦς ἀπεσυμβαλίσεν ὅλας ταύτας τὰς μωρίας. Ἐνῶ δὲ νόες συνετοὶ ἐνησχολοῦντο μετ' ἐπιστάσεως εἰς τὴν μελέτην ἀντικειμένων πρακτικῶν, φαντασίαι φλογεραὶ, ὡς ἡ τῆς Κ. Guyon, διετήρησαν τὸ πάθος τῶν θεολογικῶν συζητήσεων. Ἀλλὰ τὴν III' ἐκατονταετηρίδα, τῶν συζητήσεων τούτων ἐπεκράτησαν τὰ σχέδια τῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἐν Ἑλβετίᾳ αἱ κύριαι Charrière, Necker καὶ de Staël ἀνεμίχθησαν εἰς πάντα ταῦτα τὰ ζητήματα, εἰ καὶ δὲν κατώρθωσαν πάνποτε νὰ συμφωνήσωσι. Τὸ αὐτὸ ζήτημα διήγειρε συμπαιδείας καὶ ἀντιπαθείας μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ αὐτοῦ θρησκευματος· ἡ Κ. Necker, παρ. χάριν, ἐπρέσβευε τὸ ἀδιάλυτον τοῦ γάμου, ἐνῶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς προσέβαλεν αὐτὸ ἐντόνως ἐν τῇ *Δελφίνῃ*. Τοιοῦτοι ἀγῶνες καὶ σήμερον ἐτι ἤθελον εἶσθαι δυνατοί.

ὑποδείξω διὰ γενικῆς τινος ἀφηγήσεως τὰς τάσεις τῶν ὀνομαστωτέρων γυναικῶν περὶ ὧν προτίθεμαι νὰ ὁμιλήσω, θέλω δοκιμάσει, περιγράφουσα τὸν βίον ἢ ἐρμηνεύουσα τὰς συγγραφὰς αὐτῶν, νὰ καταστήσω σαφέστερον τὸν βαθμὸν τῆς ἐνεργείας εἰς τὴν περιῆλθεν ἐκάστη αὐτῶν κατὰ τὴν εὐρεῖαν σκηνὴν τοῦ δυτικοῦ κόσμου.

(Ἡ ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΔΩΡΑ ΙΕΤΡΙΔΑΣ.

ΠΕΡΙ ΓΛΩΣΣΗΣ (1).

—οοο—

Πρὸ τινων ἡμερῶν φίλοι τιτὲς εἶπόν μοι ὅτι ἡ

(*) Ὅρα πρὸ πάντων τὸ σύγγραμμα αὐτῆς τὸ ἐπιγραφόμενον *Le mariage au point de vue chrétien*.

(1) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ἡ διατριβὴ αὕτη γραφείσα ἐν Παρισίῳ ἀπαντᾷ εἰς ἐπίκρισιν τινὰ τοῦ ἐσχάτως ἐκδθέντος στρατιωτικοῦ πονήματος τοῦ αξιωματικοῦ Κ. Χανταρῆ. Ἐπειδὴ ὅμως